

MISSIONS UDSTILLING

DANIEL HENSCHEN

KALDETS

VERDEN

EN HISTORIE OM

MISSIONSBEVÆGELSE

I DANMARK

FRA 1890 TIL 1950

i
TABOR

6-13 MARTS

1910.

UDSTILLINGEN omfatter GENSTANDE
DIAGRAMMER, KORT, BILLEDER og
BØGER fra og om MISSIONEN i
❧ **INDIEN** og **KINA** ❧
HVER AFTEN kl. 8 MISSIONSFØREDRAG
med LYSBILLEDER eller levende
BILLEDER. **TIRSDAG** og **TORS DAG**
EFTERMIDDAGSMØDER for LANDBOERE

SDU

Selve afhandlingen er på 285 sider uden litteratur og bilag og 662.156 anslag inklusive mellemrum men uden henvisninger svarende til 275,9 normalsider af 2400 anslag.

Førord

Afhandlingen her handler om udbredelsen af et bestemt fællesskab, som både er et helt konkret organisatorisk netværk og en bevidsthedsmæssig størrelse: Den kristne mission og dens vision om et globalt kristent broderskab.

Siden jeg for flere år siden første gang mødte kristne grupper i Tanzania, og siden Indien, Syrien og Danmark, har jeg fået øjnene op for, hvordan dette fællesskab sætter sit præg på menneskers hverdag den dag i dag. Men det er mit indtryk (underbygget ved samtaler med folk der kender mere end jeg til forholdene mellem det globale Nord og Syd), at det paradoksalt nok forholder sig sådan, at hvor den kristne missions store betydning er et anerkendt faktum i lande i Afrika og Asien – så er den stort set kun kendt af arvtagerne til de grupper i det Europa, der engang sendte de første missionærer.

Det betyder ikke, at den er ligegyldig for os, der bor i et land som Danmark: Danske missionærer har ikke bare været med til at forme hverdagen for titusinder af de mennesker, de forsøgte at omvende: i mere end 60 år stod de for den største, organiserede kontakt med verden uden for Europa og USA. Jeg har selv i flere omgange over de sidste 17-18 år arbejdet med formidling af udviklingslandene, og det var en stor overraskelse, da jeg tilfældigt fandt ud af dét. Derfor er jeg taknemmelig for, at Institut for Historie har givet mig mulighed for at undersøge noget, der stort set er en glemt historie for andre end bevægelsens nulevende medlemmer. Der er imidlertid ikke den eneste del af missionsbevægelsen, der stort set ikke er beskrevet. Så der har været en del områder, som umiddelbart lå i yderkanten af selve emnet, men som jeg var nødt til at undersøge for at få helheden med. På den måde er afhandlingen også blevet et forsøg på at skrive den bog, jeg gerne selv ville have haft ved hånden.

Det har været en opgave, som er endt med at tage noget længere tid, end jeg havde regnet med: Undervejs blev min datter født med forskellige 'skavanker', og det betød et års orlov, hvor jeg i stedet for rollen som forsker måtte prøve mine evner inden for fysioterapi, diætetik og logopædi – ikke mindre lærerigt men heldigvis nu (lykkeligt) overstået. At afhandlingen trods uvidenhed og uventede pauser er blevet færdig, og at det alt i alt har været fire gode år, skyldes alle dem, der selv har tilbudt sig eller på en eller anden (forhåbentlig ikke alt for presset) måde har sagt ja til hjælp:

Michael Harbsmeier har været en utrolig stor hjælp som løbende samtalepartner og senest kritisk læser, og har som inspiration siden mit speciale betydet mere for afhandlingen end de fleste andre. Jeppe Nevers har været en god og samvittighedsfuld vejleder, som skal have særlig tak for at være virkelig large ved at give mig frie hænder til at lave en afhandling, som på de fleste punkter lå langt fra hans eget område. Niels Kastfelt har været en god inspiration til den teoretiske ramme og hjulpet med at bygge bro mellem den kirkelige og den 'sekulære' missionshistorie. Harald Nielsen har som 'insider' fra bevægelsen kunnet give en forståelse af helheden og et faktatjek, som har fanget mange misforståelser, som jeg ikke tror, kunne være reddet ellers – selv om der nok skal være flere tilbage. Peter B. Andersen har som altid været parat til med kort varsel at give hjælp og finde materialer.

Derudover vil jeg gerne sige tak for mange slags faglig hjælp til Hannah Acke, Kristine Bundgaard Jensen, Birk Bundgaard Jensen, Jørgen Hedager, Signe Ingvarsen, Peter Juul Nielsen, Signe Langtved Pallisgaard, Kurt E. Larsen, Anita Lihme, Rebecca Loder-Neuhold, Barbara Magnussen, Claire McLisky, Jørgen Nørgaard Petersen, Laura Skovvig, Morten Thing, Karen Vallgård, Chris Wingfield. Til Danmission, Indre Mission og Mission Afrika for at stille materialer til rådighed for mig uden nogen slags betingelser. Og til Johanne Ihle for stor tålmodighed i en presset situation.

Men selvfølgelig allermest til Maja som har holdt ud at bo sammen med mig og dele begejstringer og frustrationer undervejs.

Indhold

Indledning	1
Bushanam Mathews i Viborg	1
Blikket på verden.....	2
Tilgang og opbygning.....	5
Verdensforståelse	5
Metodisk gennemgang af afhandlingen.....	13
Genstandsfeltet	17
Afgrænsning og definition.....	17
Kilder.....	21
Forskningsoversigt	23
Kapitel 1. Missionsbevægelsens historie og organisering	35
1.1. Ydre missions historie	36
1.1.1. Begyndelser	36
1.1.2. Gennembruddet for den danske missionsbevægelse	42
1.1.3. Bevægelsen vokser 1890 - 1910.....	49
1.1.4. Konsolidering 1910-1925.....	59
1.1.5. Tilbagegang 1925-1945.....	65
1.1.6. En postkolonial virkelighed 1945-1962	76
1.2. Missionsbevægelsens organisering efter 1890	83
1.2.1. Organisationer	83
1.2.2. Forholdet til staten.....	88
1.2.3. De kirkelige retningers engagement.....	91
1.2.4. Medlemmernes baggrund	96
Kapitel 2. Medier	103
2.1. Missionærer i Danmark	105
2.1.1. Fodfolk	107
2.1.2. Internationale berømtheder.....	113
2.1.3 Offentlige missionærer	124
2.2. Missionslitteratur	136
2.2.1. Om dansk missionslitteratur	139
2.2.2. Produktionen af dansk missionslitteratur 1890-1944	146
2.2.3. Litteraturens formidling af verden.....	156
2.2.4. Cirkulation.....	167

2.3. Missionsudstillinger	180
2.3.1. Missionsudstillingernes historie	183
2.3.2. Et styret Kosmos: Formidling og tilegnelse af missionsudstillingerne	197
2.3.3. Hvem besøgte dem?	214
Kapitel 3. Mission i offentligheden	221
3.1. Andre kilder til verden: Et kort overblik	222
3.1.1. Rækkevidde	225
3.1.2. Forpligtende fællesskaber.....	228
3.2. Mødesteder	231
3.2.1. De internationale sager	231
3.2.2. Missionærer og dansk antropologi	243
3.3. Kampen om mission i den danske offentlighed.....	260
3.3.1. Den koloniale orden: Perioden 1890 - ca. 1910.	261
3.3.2. En ny verdensorden ca. 1910 - 1944	270
3.3.3. Forbrødring i efterkrigstiden	277
Konklusion	280
English abstract	286
Dansk resumé	290
Litteratur og kilder.....	294
Bilag 1.	333
Bilag 2.	344
Bilag 3	347